ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 12ης Φεβρουαρίου 1985 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Α. Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που δικάζεται σήμερα πηγάζει ακόμη μία φορά από μια δίκη που ξεκίνησε στο Βέλγιο κατά ενός κρεοπώλη. Η βελγική εισαγγελική αρχή τον κατηγόρησε ότι κατά το 1981 οι τιμές λιανικής πωλήσεως στις οποίες πωλούσε δεν ήταν σύμφωνες με τις διατάξεις της υπουργικής απόφασης της 27ης Μαρτίου 1975 (όπως τροποποιήθηκε από την υπουργική απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 1980). Το tribunal correctionnel της Nivelles τον καταδίκασε για το λόγο αυτό στον πρώτο βαθμό· ο κατηγορούμενος άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Cour d'appel των Βρυξελλών. Προς υπεράσπισή του, ο κατηγορούμενος επικαλείται ενώπιον των βελγικών δικαστηρίων το ασυμβίβαστο της υπουργικής απόφασης της 27ης Μαρτίου 1975 με τους κανονισμούς (ΕΟΚ) 121/67 του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1967 περί κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος και 805/68 του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1968 περί κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του βοείου κρέατος.

Για να δώσει απάντηση στο ζήτημα αυτό το Cour d'appel υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

« αν στο λιανικό εμπόριο χοιρείων και βοείων κρεάτων ο κατ' αποκοπήν υπολογισμός από τον εθνικό νομοθέτη των εξόδων διάθεσης στο εμπόριο και των εξόδων εισαγωγής συμβιβάζεται με τους κοινοτικούς κανονισμούς 121 της 13ης Ιουνίου 1967 και 805 της 27ης Ιουνίου 1968, όταν στα παραπάνω έξοδα συμπεριλαμβάνεται το ανώτατο όριο εμπορικού κέρδους, δηλαδή το καθαρό κέρδος του πωλητή λιανικής πώλησης ».

* Μετάφραση από τα γερμανικά.

Δεδομένου ότι προηγούμενες υποθέσεις [1], [2] επέτρεψαν στο Δικαστήριο να λάβει γνώση της βελγικής ρύθμισης, μπορούμε να περιοριστούμε στην συνοπτική της περιγραφή:

Οι τιμές λιανικής πωλήσεως των χοιρείων και βοείων κρεάτων στα κρεοπωλεία δεν μπορούν να υπερβούν τα ποσά που προκύπτουν από τη μέση τιμή αγοράς σταθμισμένη κατά τη διάρκεια των προηγουμένων τεσσάρων εβδομάδων, επηυξημένη με το ανώτατο όριο εμπορικού κέρδους των 31 FB κατά κιλό και το ποσό του φόρου προστιθεμένης αξίας. Οι τιμές που υπολογίζονται κατά τον τρόπο αυτό πρέπει να είναι τοιχοκολλημένες στον τόπο πωλήσεως και να έχουν καταχωριστεί σε βιβλίο ελέγχου. Όταν καθοριστούν οι τιμές μπορούν να αυξηθούν μόνο μετά από τέσσερις εβδομάδες. Οι αυξήσεις των τιμών αγοράς που έγιναν εν τω μεταξύ δεν μπορούν συνεπώς να μετακυλισθούν αμέσως στον καταναλωτή αλλά μόνο κατά τη λήξη της παραπάνω περιόδου, πράγμα που συνεπάγεται, ενδεχομένως, μείωση του εμπορικού κέρδους.

Το παραπέμπον δικαστήριο τονίζει σωστά ότι τέτοιου είδους εθνικές διατάξεις θα μπορούσαν να είναι αντίθετες προς το κοινοτικό δίκαιο κατά δύο τρόπους:

1) Είναι δυνατόν η εθνική ρύθμιση περί τιμών να μη συμβιβάζεται με τη ρύθμιση των τιμών στα πλαίσια των κοινών οργανώσεων της αγοράς.

1 — Απόφαση της 29ης Ιουνίου 1978 στην υπόθεση 154/77, Procureur du Roi κατά Dechmann, Sig. 1978, σ. 1573.

2 — Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1980 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 95 και 96/79, Procureur du Roi κατά Ch. Kefer και L. Delmelle, Sig. 1980, σ. 103.

2) Είναι επίσης αντιληπτό ότι ο καθορισμός πολύ χαμηλού εμπορικού κέρδους μπορεί να εμποδίσει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

Β. 1) Επί της συνυπάρξεως της ρυθμίσεως κοινοτικών και εθνικών τιμών

Αν και αληθεύει ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο στο πλαίσιο της διαδικασίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ να αποφανθεί επί του συμβιβαστού των κανόνων του εσωτερικού δικαίου με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, είναι πάντως αρμόδιο να παράσχει στο παραπέμπον δικαστήριο κάθε στοιχείο ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου και να επιτρέψει στο δικαστήριο αυτό να κρίνει το συμβιβαστό των κανόνων αυτών με τον επικαλούμενο κανόνα του κοινοτικού δικαίου. Πρέπει συνεπώς το ερώτημα που έθεσε το Cour d'appel των Βρυξελλών να νοηθεί υπό την έννοια ότι ζητείται να καθοριστεί αν και σε ποιο μέτρο ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2759/75 του Συμβουλίου της 29ης Οκτωβρίου 1975 (που αντικατέστησε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 121/67 του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1967) περί κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος και ο κανονισμός (ΕΟΚ) 805/68 του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1968 περί κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του βοείου κρέατος, αφήνουν να υπάρχει κάποια εξουσία στα κράτη μέλη για να ρυθμίζουν μέσω εσωτερικών κανόνων τις τιμές λιανικής πωλήσεως στους παραπάνω τομείς. Συγκεκριμένα πρέπει να καθοριστούν τα στοιχεία κόστους που μπορούν να συμπεριληφθούν στο εμπορικό κέρδος που έχει καθοριστεί κατ' αποκοπή από την υπουργική απόφαση της 27ης Μαρτίου 1975.

Το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί με πολλές αποφάσεις επί του συστήματος των τιμών της κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος και του βοείου κρέατος (υπόθεση 154/77 [1], υπόθεση 223/78 [3], συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 95 και 96/79 [2]. Οι κοινές αυτές οργανώσεις της αγοράς έχουν ως σκοπό να δημιουργήσουν στον τομέα του χοιρείου και του βοείου κρέατος μια ενιαία αγορά για το σύνολο της Κοινότητας που υπάγεται σε κοινή διαχείριση. Για τη δημιουργία της ενιαίας αυτής αγοράς, θεσπίστηκε ένα κανονιστικό σύστημα και ένα πλαίσιο οργανώσεως, όπου την κεντρική θέση έχει ένα σύστημα τιμών που ισχύει στα στάδια της παραγωγής και του χονδρικού εμπορίου. Όπως το Δικαστήριο τόνισε με τη νομολογία του που είναι στο εξής πάγια (υπόθεση 31/74 [4], υπόθεση 65/75 [5], συνεκδικασθείσες υποθέσεις 88 έως 90/75 [6], υπόθεση 154/77 [1], υπόθεση 223/78 [3], υπόθεση 5/79 [7], συνεκδικασθείσες υποθέσεις 16 έως 20/79 [8], συνεκδικασθείσες υποθέσεις 95 και 96/79 [2], στους τομείς που υπάγονται σε κοινή οργάνωση των αγορών, κατά μείζονα λόγο όταν η οργάνωση αυτή στηρίζεται σε σύστημα ενιαίας τιμής, τα κράτη μέλη δεν μπορούν πλέον να παρέμβουν, με εθνικές διατάξεις που θεσπίζονται μονομερώς, στο μηχανισμό διαμορφώσεως των τιμών, όπως προκύπτει από την κοινή οργάνωση. Πάντως, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, κατά το μέτρο που το κοινό σύστημα τιμών εφαρμόζεται αποκλειστικά στο στάδιο της παραγωγής και του χονδρικού εμπορίου, οι διατάξεις

1 — Απόφαση της 29ης Ιουνίου 1978 στην υπόθεση 154/77, Procureur du Roi κατά Dechmann, Slg. 1978, σ. 1573.

2 — Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1980 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 95 και 96/79, Procureur du Roi κατά Ch. Kefer και L. Delmelle, Slg. 1980, σ. 103.

3 — Απόφαση της 12ης Ιουλίου 1979 στην υπόθεση 223/78, Ποινική δίκη κατά του Adriano Grosoli, Slg. 1979, σ. 2621.

4 — Απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 1975 στην υπόθεση 31/74, Filippo Galli, Slg. 1975, σ. 47.

5 — Απόφαση της 29ης Φεβρουαρίου 1976 στην υπόθεση 65/75, Riccardo Tasca, Slg. 1976, σ. 291.

6 — Απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1976 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 88 έως 90/75, Società SADAM και λοιποί κατά Comité interministériel des prix και ministre de l'industrie, du commerce et de l'artisanat και λοιπών, Rec. 1976, σ. 323.

7 — Απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1979 στην υπόθεση 5/79, Ποινική δίκη κατά Hans Buys, Han Pesch και Yves Dullieux καθώς επίσης και της Denkavit France Sàrl, Slg. 1979, σ. 3203.

8 — Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1979 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 16 έως 20/79, Ποινική δίκη κατά Joseph Danis και λοιπών, Slg. 1979, σ. 3327.

αυτές αφήνουν άθικτη την εξουσία των κρατών μελών να θεσπίζουν κατάλληλα μέτρα για τη διαμόρφωση των τιμών κατά τα στάδια του λιανικού εμπορίου και της καταναλώσεως, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θέτουν σε κίνδυνο τους στόχους και τη λειτουργία της κοινής οργανώσεως των αγορών, κυρίως το σύστημα των τιμών.

Στην απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1980 (στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 95 και 96/79 [2]) το Δικαστήριο έκρινε ότι οι κοινές οργανώσεις των εν λόγω αγορών δεν αντιτίθενται στο μονομερή καθορισμό από ένα κράτος μέλος ανωτάτου περιθωρίου εμπορικού κέρδους για τη λιανική πώληση χοιρείων και βοείων κρεάτων, που υπολογίζεται κυρίως βάσει των τιμών αγοράς, όπως ισχύουν στα προηγούμενα στάδια της διαθέσεως στην αγορά και ποικίλλουν σε σχέση με τις τιμές αυτές, αρκεί ότι οι τιμές αγοράς που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του περιθωρίου κέρδους αυξάνονται κατά τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά και τα έξοδα εισαγωγής στα οποία πράγματι υποβάλλεται ο λιανοπωλητής κατά το στάδιο της προμηθεύσεως και της πωλήσεως στον καταναλωτή.

Οι διάδικοι στην κύρια δίκη οι οποίοι υπέβαλαν παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της προκειμένης διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως στηρίζονται όλοι στην παραπάνω νομολογία του Δικαστηρίου, καταλήγοντας όμως εν μέρει σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Κατά την άποψη του *κατηγορουμένου* στην κύρια δίκη, το κατ' αποκοπήν περιθώριο εμπορικού κέρδους περιλαμβάνει τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά και τα έξοδα εισαγωγής στα οποία υποβάλλεται ο λιανοπωλητής καθώς και το καθαρό περιθώριο κέρδους του. Επειδή, κατά την άποψή του, δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί ποιο τμήμα του περιθωρίου εμπορικού κέρδους θεωρείται ότι καλύπτει τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά και τα έξοδα εισαγωγής και ποιο τμήμα αντιστοιχεί στο καθαρό κέρδος του λιανοπωλητή, υπάρχει ο κίνδυνος για ένα λιανοπωλητή να βλέπει το περιθώριο του καθαρού κέρδους του να μειώνεται σε μηδέν ή ακόμη και να καθίσταται αρνητικό λόγω των εξόδων διαθέσεως στην αγορά και των εξόδων εισαγωγής στα οποία πράγματι έχει υποβληθεί. Για να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος αυτός, προτείνει στο Δικαστήριο να απαντήσει στο ερώτημα που έχει τεθεί από τον παραπέμποντα δικαστή αποφαινόμενο ότι οι εν λόγω κοινοτικοί κανονισμοί προϋποθέτουν ότι κατά τη λιανική πώληση, έχουν ληφθεί υπόψη όλα τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά και τα έξοδα εισαγωγής στα οποία πράγματι έχει υποβληθεί ο λιανοπωλητής, τόσο κατά το στάδιο της προμηθείας όσο και κατά το στάδιο της πωλήσεως στον καταναλωτή, κατά τρόπο ώστε να αποκλείουν τη δυνατότητα για τον εθνικό νομοθέτη να εκτιμήσει κατ' αποκοπήν τα εν λόγω έξοδα διαθέσεως στην αγορά καθώς και τα έξοδα εισαγωγής.

Η *Βελγική Κυβέρνηση* υποστηρίζει ότι το ερώτημα που έθεσε το παραπέμπον δικαστήριο οφείλεται σε κακή κατανόηση της επίδικης εθνικής νομοθεσίας. Πράγματι, στην περίπτωση εισαγωγής βοείων και χοιρείων κρεάτων, τα σχετικά έξοδα θεωρούνται ως συστατικό στοιχείο της τιμής αγοράς και μπορούν συνεπώς να μετακυλισθούν εξ ολοκλήρου από τον κρεοπώλη στις τιμές λιανικής πωλήσεως. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει σαφώς από την εγκύκλιο 223 προς τους υπαλλήλους της γενικής οικονομικής επιθεωρήσεως. Κατά συνέπεια, τα έξοδα εισαγωγής — και τα λοιπά έξοδα διαθέσεως στην αγορά — δεν εκτιμώνται κατ' αποκοπήν γιατί δεν καλύπτονται από το ανώτατο περιθώριο εμπορικού κέρδους. Η Βελγική Κυβέρνηση συμπεραίνει εξ αυτού ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να καθορίζουν, μονομερώς, για το βόειο και χοίρειο κρέας, ένα ανώτατο περιθώριο εμπορικού κέρδους που υπολογίζεται κατ' απόλυτη αξία βάσει των τιμών αγοράς, όπως ισχύουν στα προηγούμενα στάδια της διαθέσεως στην αγορά και ποικίλλουν σε σχέση με τις τιμές αυτές προσαυξανόμενα καθ' όλα τα *έξοδα αγοράς* στα οποία πράγματι έχει υποβληθεί ο λιανοπωλητής, στα οποία περιλαμβάνονται και τα έξοδα εισαγωγής, αρκεί *το περιθώριο* αυτό να βρί-

2 — Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1980 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 95 και 96/79, Procureur du Roi κατά Ch. Kefer και L. Delmelle, Slg. 1980, σ. 103.

σκεται σε επίπεδο που είναι επαρκές για να καλύπτει *τα γενικά έξοδα* και τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά των λιανοπωλητών στο σύνολό τους, ώστε να τους εξασφαλίζει δίκαιο κέρδος, και για να μην εμποδίζει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

Κατά την *Επιτροπή*, το ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου έχει σκοπό να διαφωτίσει το ζήτημα αν αντίκειται στην κοινοτική ρύθμιση το να περιλαμβάνεται επίσης στο ανώτατο περιθώριο εμπορικού κέρδους για τη λιανική πώληση βοείου και χοιρείου κρέατος, εκτός από το καθαρό κέρδος του λιανοπωλητή, η κατ' αποκοπήν εκτίμηση των εξόδων διαθέσεως στην αγορά και των εξόδων εισαγωγής. Κατά την άποψη της Επιτροπής, επειδή πρόκειται για τιμές λιανικής πωλήσεως, στάδιο το οποίο δεν υπάγεται στην εν λόγω κοινή οργάνωση των αγορών, ο καθορισμός περιθωρίου εμπορικού κέρδους του λιανοπωλητή δεν είναι κατ' αρχάς, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, τέτοιας φύσεως που να θέτει σε κίνδυνο τους στόχους και τη λειτουργία της κοινής οργανώσεως των αγορών. Το συμπέρασμα αυτό πάντως υπόκειται στην τήρηση ορισμένων προϋποθέσεων:

Πρώτα, το ύψος του περιθωρίου πρέπει να εξασφαλίζει στο λιανοπωλητή δίκαιη αμοιβή της δραστηριότητάς του. Κατόπιν πρέπει να εξεταστούν ποια είναι τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του περιθωρίου.

Κατά την άποψη πάντοτε της Επιτροπής, τα έξοδα εισαγωγής δεν έπρεπε να περιλαμβάνονται στο ανώτατο περιθώριο εμπορικού κέρδους, με κίνδυνο να καθίσταται πιο δύσκολη, και μάλιστα αδύνατη, η εισαγωγή προϊόντων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη, διότι το κέρδος του λιανοπωλητή θα μειωνόταν κατά το ποσό που αντιστοιχεί στα έξοδα εισαγωγής. Η λύση αυτή θα ήταν αντίθετη με το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ. Πάντως, είναι αναμφισβήτητο ότι το ανώτατο περιθώριο εμπορικού κέρδους περιλαμβάνει, εκτός από το κέρδος του λιανοπωλητή, τα έξοδα στα οποία υποβάλλεται κατά το στάδιο της πώλησης στον καταναλωτή, με την προϋπόθεση ότι το ύψος του περιθωρίου πρέπει να καθορίζεται κατά τρόπο που να επιτρέπει δίκαιη αμοιβή του λιανοπωλητή.

Συμπεραίνοντας, η Επιτροπή προτείνει να δοθεί στο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου η απάντηση ότι οι εν λόγω οργανώσεις των αγορών δεν αντίκεινται στο μονομερή καθορισμό από ένα κράτος μέλος ενός ανώτατου περιθωρίου εμπορικού κέρδους, για τη λιανική πώληση βοείων και χοιρείων κρεάτων, το οποίο εκφράζεται με ορισμένο ποσό υπολογιζόμενο ουσιαστικά βάσει των τιμών αγοράς, όπως ισχύουν κατά τα προηγούμενα στάδια διαθέσεως στην αγορά, επαυξανόμενο με τα έξοδα εισαγωγής στα οποία πράγματι υποβάλλεται ο λιανοπωλητής, εφόσον το περιθώριο καθορίζεται σε ύψος που μπορεί να εξασφαλίζει κατά γενικό κανόνα δίκαιη αμοιβή για τη δραστηριότητα του λιανοπωλητή και με την προϋπόθεση ότι το περιθώριο, είτε περιλαμβάνει μόνο το κέρδος του λιανοπωλητή και τα σχετικά έξοδα κατά το στάδιο της πωλήσεως στους καταναλωτές, είτε, « αν ενσωματώνει εν μέρει έξοδα διαθέσεως στην αγορά που συνδέονται με το στάδιο της προμηθείας του λιανοπωλητή, να είναι καθορισμένο σε επίπεδο ώστε να καλύπτει όλα τα έξοδα της φύσεως αυτής στα οποία πράγματι υποβάλλεται ο λιανοπωλητής ».

Στην υπόθεση επί της οποίας αναπτύσσουμε σήμερα τις προτάσεις μας, ούτε η έγγραφη διαδικασία ούτε η προφορική δεν έδωσαν στοιχεία που μπορούν να δικαιολογήσουν τροποποίηση της αρχικής θέσεως του Δικαστηρίου. Για το λόγο αυτό, προτείνουμε σήμερα στο Δικαστήριο να ακολουθήσει κατ' ουσία την απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1980. Θέτουμε επιπλέον το ζήτημα ποιες συμπληρωματικές διευκρινίσεις μπορούν να δοθούν στο παραπέμπον δικαστήριο. Κατά την άποψή μας, το Cour d'appel ζητεί να πληροφορηθεί ποιος είναι ο προορισμός των εξόδων διαθέσεως στην αγορά και των εξόδων εισαγωγής: αποτελούν μέρος της τιμής αγοράς ή πρέπει να συμπεριληφθούν στο ανώτατο περιθώριο εμπορικού κέρδους; Στην τελευταία αυτή περίπτωση, το ποσό που μπορεί να εξασφαλίσει στο λιανοπωλητή δίκαιη αμοιβή της δραστηριότητάς του θα ήταν πράγματι περιορισμένο.

Έχουμε τη γνώμη ότι το Δικαστήριο έδωσε σαφή απάντηση στο ζήτημα αυτό με την απόφαση [2], που έχει ήδη αναφερθεί πολλές φορές, την οποία εξέδωσε στις 17 Ιανουαρίου 1980. Το Δικαστήριο έκρινε ότι πρέπει να θεωρηθούν ως βάση οι τιμές αγοράς που ισχύουν σε προηγούμενα της διαθέσεως στο εμπόριο στάδια, να προσαυξηθούν κατά τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά και τα έξοδα εισαγωγής στα οποία πράγματι έχουν υποβληθεί και μόνον τότε να γίνει ο υπολογισμός του περιθωρίου εμπορικού κέρδους. Κατά την άποψή μας αυτό συνάγεται κατά τρόπο τελείως σαφή από το διατακτικό της εν λόγω αποφάσεως. Κατά συνέπεια η απάντηση που θα προτείνουμε στο τέλος της αναπτύξεώς μας θα επαναλάβει κατά το ουσιώδες μέρος τους την απόφαση [2] της 17ης Ιανουαρίου 1980. Δεν βλέπουμε κανένα λόγο να εγκαταλειφθεί η ισχύουσα νομολογία αποδεχόμενοι την πρόταση της βελγικής κυβερνήσεως, ή την πρόταση της Επιτροπής, που έχει ως σκοπό να ενσωματώσει εν πάση περιπτώσει τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά στο περιθώριο εμπορικού κέρδους που έχει καθορισθεί κατ' αποκοπήν, εφόσον το περιθώριο αυτό καθορίζεται σε ύψος που επιτρέπει να καλυφθούν όλα τα έξοδα στα οποία πράγματι έχει υποβληθεί ο λιανοπωλητής.

2) Θα εξετάσουμε τώρα το ερώτημα αν οι εθνικές ρυθμίσεις περί τιμών της φύσεως αυτής μπορούν να θεωρηθούν ως μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς. Πράγματι, το παραπέμπον δικαστήριο κρίνει ότι δεν θα μπορούσε να γίνει εφαρμογή της υπουργικής αποφάσεως της 27ης Μαρτίου 1975, αν αποδεικνυόταν ότι οι διατάξεις αυτές εμποδίζουν τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές μη επιτρέποντας σε *όλους* τους λιανοπωλητές να επιτύχουν δίκαιη αμοιβή της δραστηριότητάς τους.

Η άποψη αυτή φαίνεται να προκύπτει από τη σκέψη 10 του σκεπτικού της απόφασης [2] που εκδόθηκε στις 17 Ιανουαρίου 1980. Το Δικαστήριο δέχεται ότι μπορεί να προσβάλλεται το σύστημα των τιμών της εν λόγω κοινής οργανώσεως των αγορών, όταν το ίδιο αυτό περιθώριο εμπορικού κέρδους καθορίζεται σε ύψος που, αν ληφθούν υπόψη οι λεπτομέρειες υπολογισμού της τιμής αγοράς, δεν είναι πρόσφορο για να εξασφαλίσει στο λιανοπωλητή δίκαιη αμοιβή της δραστηριότητάς του. Το περιθώριο εμπορικού κέρδους που δεν ανταποκρίνεται σ' αυτές τις προϋποθέσεις θα μπορούσε πράγματι να θίγει το μηχανισμό καθορισμού των τιμών στα προηγούμενα της διαθέσεως στην αγορά στάδια ή να θίγει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές προκαλώντας σημαντική μείωση των εισαγωγών. Με απλά λόγια, συνοψίζουμε τις σκέψεις αυτές λέγοντας ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ο εν λόγω λιανοπωλητής μπορεί να βρίσκεται « δέσμιος » μεταξύ δύο συστημάτων τιμών: το κοινό σύστημα ελαχίστων τιμών στο στάδιο του χονδρικού εμπορίου, αφενός, και το εθνικό σύστημα ανωτάτων τιμών στο στάδιο της πωλήσεως προς τον καταναλωτή, αφετέρου. Περιορισμένο σε τόσο πολύ στενά όρια, το περιθώριο εμπορικού κέρδους δεν επαρκεί για να καλύψει τα γενικά έξοδα της επιχειρήσεως του λιανοπωλητή και να του εξασφαλίσει κάποια αμοιβή για τη δραστηριότητά του. Ένα τέτοιο περιθώριο εμπορικού κέρδους μπορεί πράγματι να συνεπάγεται δέσμευση των ανωτάτων τιμών κατά την πώληση στο λιανικό εμπόριο και να συνιστά επίσης μέτρο « που μπορεί να εμποδίσει αμέσως ή εμμέσως, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο » (υπόθεση 8/74 [9]). Η οριακή αυτή περίπτωση αντιμετωπίζεται από την ίδια τη Βελγική Κυβέρνηση (ενώ ο κατηγορούμενος στην κύρια δίκη και η Επιτροπή δεν θίγουν το ζήτημα αυτό). Ενόψει πολύ μειωμένου περιθωρίου εμπορικού κέρδους, υπάρχει φόβος οι κρεοπώλες να παραμελούν την πώληση βοείων και χοιρείων για να πωλούν άλλα είδη κρεάτων. Το φαινόμενο αυτό μπορεί τότε να προκαλέσει πράγματι

2 — Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1980 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 95 και 96/79, Procureur du Roi κατά Ch. Kefer και L. Delmelle, Slg. 1980, σ. 103.

9 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974 στην υπόθεση 8/74, Procureur du Roi κατά Benoît και Gustave Dassonville, Slg. 1974, σ. 837.

μείωση των εισαγωγών βοείων και χοιρείων κρεάτων προς το Βέλγιο καθώς και αύξηση των εξαγωγών των κατηγοριών αυτών κρεάτων από το Βέλγιο.

Κατά τη γνώμη μας, το Δικαστήριο δεν διαθέτει επαρκή στοιχεία για να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού. Το εθνικό δικαστήριο είναι αρμόδιο να εκτιμήσει αν το κατ' αποκοπήν περιθώριο εμπορικού κέρδους είναι ιδιαίτερα μικρό. Τα στατιστικά στοιχεία που διαθέτει το Δικαστήριο δείχνουν μόνο ότι μεταξύ 1976 και 1981, το περιθώριο εμπορικού κέρδους αυξήθηκε περίπου κατά 40 % ενώ οι τιμές πωλήσεως προς τον καταναλωτή στο Βέλγιο αυξήθηκαν περίπου κατά 25 %. Ούτε είναι επίσης εύκολο να συναχθεί σαφές δίδαγμα από τη στάση που υιοθετούν οι καταναλωτές, δεδομένου ότι η κατανάλωση (κατά κεφαλή) των βοείων κρεάτων μειώθηκε περίπου 10 % κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, ενώ η κατανάλωση χοιρείων κρεάτων αυξήθηκε κατά 11 %. Πάντως, η κατανάλωση άλλων κατηγοριών κρεάτων, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, αυξάνει θεωρούμενη στο σύνολό της, λίγο περισσότερο από την κατανάλωση βοείων και χοιρείων κρεάτων.

Το Δικαστήριο δεν διαθέτει καμία στατιστική σχετικά με τις εισαγωγές και τις εξαγωγές.

Δεν φαίνεται δυνατό να φανταστούμε, βάσει των στοιχείων από τα οποία διαγράφεται η εξέλιξη των τιμών και η κατανάλωση κρέατος, ποια θα ήταν η φύση των εμπορικών συναλλαγών, αν δεν υπήρχε το βελγικό σύστημα τιμών. Αν και αληθεύει ότι η Βελγική Κυβέρνηση υπαινίσσεται ότι ο καθορισμός πολύ χαμηλού περιθωρίου εμπορικού κέρδους μπορεί να οδηγήσει στο να μη φαίνεται αποδοτικό για τους βέλγους κρεοπώλες να πωλούν βόειο και χοίρειο κρέας, είναι πάντως δυνατό να δοθεί απάντηση ότι ένα χαμηλό περιθώριο εμπορικού κέρδους μπορεί να ενισχύσει την κατανάλωση των εν λόγω κατηγοριών κρέατος όσο οι κρεοπώλες εξακολουθούν να πωλούν απ' αυτό. Προτείνουμε συνεπώς να μη δοθεί επ' αυτού παρά απάντηση γενικού χαρακτήρα αφήνοντας πάντως στο παραπέμπον δικαστήριο τη φροντίδα να καθορίσει τα περιστατικά της συγκεκριμένης περιπτώσεως και να τα εκτιμήσει.

3) Επιτρέψτε μου να προσθέσω ακόμη μια σύντομη τελική παρατήρηση.

Η εγκύκλιος 223 της 21ης Δεκεμβρίου 1979 προς τους υπαλλήλους της βελγικής γενικής οικονομικής επιθεωρήσεως έπαιξε κάποιο ρόλο κατά τη διάρκεια της εγγράφου και της προφορικής διαδικασίας. Η βελγική κυβέρνηση υποστήριξε ότι το υπηρεσιακό αυτό σημείωμα παρείχε κατ' ουσία την εγγύηση εφαρμογής της υπουργικής αποφάσεως της 27ης Μαρτίου 1975 κατά τρόπο ώστε να είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο.

Το υπηρεσιακό σημείωμα αφορά την ενιαία εφαρμογή της εν λόγω υπουργικής αποφάσεως από τους υπαλλήλους της γενικής οικονομικής επιθεωρήσεως. Ως εσωτερικό υπηρεσιακό σημείωμα δεσμεύει ασφαλώς τους υπαλλήλους της υπηρεσίας αυτής. Πάντως δεν έχει καμία αξία για τις ανακριτικές αρχές και τα δικαστήρια απέναντι στα οποία εφαρμόζεται μόνο το κείμενο — που είναι ιδιαίτερα ασαφές — της υπουργικής αποφάσεως της 27ης Μαρτίου 1975. Το δε επιχείρημα της βελγικής κυβερνήσεως σύμφωνα με το οποίο η εγκύκλιος 223 προλαμβάνει στην πράξη την έναρξη ποινικών διαδικασιών δεν κατορθώνει να μας πείσει πλήρως. Η καλύτερη απόδειξη της ελλείψεως αποτελεσματικότητας του παραπάνω σημειώματος βρίσκεται στην προκειμένη διαδικασία. Το σημείωμα δεν εμπόδισε την καταδίκη του κατηγορουμένου σε πρώτο βαθμό. Μόνο στο στάδιο της εφέσεως οι δικαστές οδηγήθηκαν να υποβάλουν στο Δικαστήριο τα ερωτήματα επί των οποίων είχαν αμφιβολίες.

Γ. Βάσει όλων των παραπάνω σκέψεων, προτείνουμε να δοθεί στο ερώτημα που υπέβαλε το παραπέμπον δικαστήριο η ακόλουθη απάντηση:

Ο μονομερής καθορισμός από ένα κράτος μέλος ενός ανώτατου κατ' αποκοπήν περιθωρίου εμπορικού κέρδους για τη λιανική πώληση βοείων και χοιρείων κρεάτων συμβιβάζεται με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 805/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968 περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος και του κανονισμού (ΕΟΚ) 2759/75 του Συμβουλίου της 29ης Οκτωβρίου 1975 περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος αν υποτεθεί ότι

1) το περιθώριο αυτό εμπορικού κέρδους υπολογίζεται κατ' ουσία βάσει των τιμών αγοράς, όπως ισχύουν στα στάδια που προηγούνται από τη διάθεση στην αγορά και οι τελικές τιμές ποικίλλουν σε σχέση με την τιμή αγοράς,

2) οι τιμές αγοράς που χρησιμεύουν για τον υπολογισμό του περιθωρίου προσαυξάνονται με τα έξοδα διαθέσεως στην αγορά και τα έξοδα εισαγωγής στα οποία υποβάλλεται ο λιανοπωλητής κατά το στάδιο της προμηθεύσεως και της πωλήσεως στον καταναλωτή,

3) το περιθώριο καθορίζεται σε επίπεδο που να μην εμποδίζει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές βοείων και χοιρείων κρεάτων.